Превенция на престъпността

МАСОВИ БЕЗРЕДИЦИ – АКТУАЛЕН АНАЛИЗ НА БАЗАТА НА ПРОВЕДЕНО ОБУЧЕНИЕ

ДОКТОРАНТ ДЕНИС БОРИСОВ
ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ПРАВНО – ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ
И ПУБЛИЧНА АДМИНИСТРАЦИЯ“
E-MAIL: DENISBORISOVV@ABV.BG

Резюме: *Статията разглежда причините за възникването на масовите безредици, типовете групи от хора, които ги създават, причините за тяхното ескалиране, факторите, които могат да влошат оперативната обстановка, роли на участниците в масовата безредица, както и методи за противодействие.*

Ключови думи: *масови безредици, видове агресивни социални групи, методи за противодействие.*

MASS UNREST – CURRENT ANALYSIS BASED ON TRAINING CONDUCTED

PhD STUDENT DENIS EVGENIEV BORISOV
SOUTHWESTERN UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI"
FACULTY OF LAW AND HISTORY
DEPARTMENT OF NATIONAL SECURITY AND PUBLIC ADMINISTRATION
SUBJECT: ORGANIZATION AND MANAGEMENT OUTSIDE THE SPHERE OF MATERIAL PRODUCTION /MANAGEMENT OF THE PUBLIC SPHERE/

Abstract: *The article examines the causes of mass riots, the types of groups of people who create them, the reasons for their escalation, the factors that can worsen the operational situation, the roles of participants in mass riots, as well as methods of counteraction.*

Keywords*: mass riots, types of aggressive social groups, methods of counteraction.*

УВОД

Темата за масовите мероприятия, прерастващи в безредици и метежи, винаги е била актуална за правоохранителните органи. Във всяка държави подходът към тази тема има различни особености – правни, организационни, народопсихологични и политически.

Настоящата статия отразява лични наблюдения във връзка с проведено обучение в ОДМВР – Благоевград, проведено от изявени експерти от Главна дирекция „Жандармерия, специални операции и борба с тероризма“.

1. КОНСТИТУЦИОННИ ОСНОВИ НА ПРОБЛЕМА

Според Конституцията на Република България: „Гражданите имат право да се събират мирно и без оръжие на събрания и манифестации“[1]. Редът за тези събрания се определя със Закон за събранията, митингите и манифестациите, като: „На събранията, митингите и манифестациите гражданите изразяват мнения, възгледи и становища по въпроси от политически, икономически, социален, културен или друг характер чрез слово, плакати, макети и по друг подходящ начин[2]“. Провеждането на такава масова проява става след съответното разрешение, по следния ред: „Организаторите на манифестация уведомяват писмено кмета на общината за целта, времето и пътя на движението на манифестацията най-малко 72 часа преди провеждането ѝ, а в неотложни случаи - най-малко два дни[3]. Преди провеждането на дадената масова проява, следва уведомяване на органите на МВР: „За провеждането или непровеждането на събранието,

митинга или манифестацията кметът на общината, съответно кметът на кметството, уведомява незабавно компетентните органи на Министерството на вътрешните работи.[4]“ Събраните, митинг и манифестация могат да бъдат отменени, ако: са насочени към насилствено изменение на конституционно установения ред или срещу териториалната цялост на страната[5], застрашават обществения ред в съответното населено място[6], застрашават народното здраве при предварително обявена епидемична обстановка[7] и в случай, че нарушават правата и свободите на другите граждани[8].

От казаното следва, че един от критериите за просперираща общество е правото на изразяване на неговите граждани и стремежът за обсъждане на обществено значимите въпроси. Както твърди френският мислител Максимилиан дьо Робеспиер[9]: „Основна добродетел на гражданина е недоверието“, тоест скептичното и търсещо решения на актуалните проблеми е развиващото се такова. Основната задача на държавата е да създава благоприятна среда за развитие на нейните граждани: „Управлението е изобретение на човешката мъдрост за задоволяване на човешките нужди[10]“. Когато държавата не успява да се справи с обществено значимите за нея проблеми възниква недоволство, което пък създава възможност за конфликт, не трябва да забравяме, обаче, че: „Насилието не е власт, а липса на сила“[11].

Както е видно, основен проблем на масовите мероприятия е наличието на множеството противоположни интереси и субекти (лидери, органи на местната власт, служители на МВР, медии и др.), поради което в много случаи разрешена от властта и мирна масова проява, предизвиква ескалация на напрежението, което прераства в явно нарушаване на нормите за поведение в обществото и масови ексцесии.

В теоретично отношение, масовите безредици могат да бъдат дефинирани като различни по вид и по форма размирици с участието на големи групи от хора. По своята същност те са краен протест, който често се появява като отговор на сериозни и значими социално – политически проблеми. Крайността на действията на участниците в тези прояви често пъти се равнява на неудовлетворението на което е израз, като в някои крайни форми може да граничи дори с бунт или революция. Масовите безредици се различават от обикновените протести по това, че възникват спонтанно, без одобрението на властите. Те могат и да възникват при иначе обикновен протест, след силна ескалация на напрежението от множество хора. Несъгласието на дадена група от обществото с дадено решение или вид политика на властимащите, при което това несъгласие води до изменение от обикновено протестиране до силови улични действия от страна на недоволните, като това има голяма вероятност да предизвика заплаха за живота и здравето на тези, срещу които е насочен протеста, а също така и на охраняващите го и дори на случайни минувачи. Под заплаха от унищожение и увреждане са също така и публичната собственост (обществени сгради, паметници, патрулни автомобили и др.) и частната собственост (частни жилищни сгради, автомобили на граждани, бизнес сгради и др.).

Масовите безредици предизвикват масови нарушения на системата от обществени отношения, определени в нормативните актове, чието спазване гарантира неприкосновеността на гражданите, тяхната частна собственост и лични права, нормалното функциониране на държавните институции и организации. Според Законът за МВР, една от дейностите на министерството е охранителната дейност, тя е: „дейност по опазване на обществения ред и осигуряване безопасността на движението по пътищата в Република Българи[12]“, като една от основните задачи на полицейските органи е осигуряването на обществения ред при провеждането на мероприятия[13].

Социалните групи (в миналото те са наричани „тълпи“) предизвикващи масовите безредици биват – агресивни, търсещи или бягащи.

Агресивни социални групи – този тип групи могат да нападат или да защитават някакъв обект (човек, сграда, кауза), като често пъти това е причината за възникването на самия протест.

Търсещи социални групи – те целят придобиването на нещо конкретно – достъп до определена сграда, група от хора, дадени блага и др., като се мотивират от намирането на желания от тях обект.

Бягащи социални групи – те целят избягването от някаква определена ситуация – природно бедствие, въоръжен конфликт. Този тип групи целят избягването на определеният фактор, който ги е накарал да бягат. Често са доста неорганизирани и действат стихийно, защото са обхванати от паника.

Групите причиняващи масови безредици според тяхното възникване могат да бъдат организира-

ни, случайно възникнали, като при дадени обстоятелства организираната група може да действа спонтанно, а спонтанната да се организира и да действа съгласувано. Според своята подвижност те биват подвижни (при шествия) и неподвижни (окупация на сгради, или протести пред сгради).

Видът и формите на организация на дадената социална група определят различни тактики и методи за противодействието на нейните действия.

2. ПРИЧИНИ ЗА ВЪЗНИКВАНЕ НА БЕЗРЕДИЦИ

Политически **-** могат да възникнат при проява на недоволство от страна на протестиращите към дадена политика на Правителството на страната, а също и при остри спорове между представители на различни политически партии и идеологии.

Икономически **–** възникват при форми на недоволство от страна на представители на даден отрасъл или бизнес бранш.

Социални – предизвикани са от форми на недоволство от страна на групи от обществото поради неправилно и неравномерно разпределение на даден вид блага, помощи, високи цени на ток, горива, ниски заплати и пенсии.

Религиозни – възникват при ескалация на напрежението между различните вероизповедания.

Етнически – резултат са от остри спорове и ескалация на напрежението между различните етнически групи в страната.

3. ФАКТОРИ ЗА ПРОВОКАЦИЯ ПРИ ВЪЗНИКВАНЕТО НА БЕЗРЕДИЦИ

Психологическо състояние на протестиращите – социалните групи често действат под състояние на възбуда и афект, като това може да доведе до възникване на опасни и непредвидими ситуации. Органите на реда трябва да знаят какви са нагласите на протестиращите за да могат да отстранят факторите, които биха ги провокирали.

Особености на националния характер **–** трябва да се вземат под внимание културните и национални особености на протестиращите за да може да бъдат избягвани действия и приоми, които биха ги афектирали.

Пасивно или прекалено активно поведение на органите на реда – прекалено пасивното поведение на полицейските органи може да предизвика чувство за безнаказаност при протестиращите, а прекалено активното налагане на сила може да предизвика участниците в протеста за сблъсъци с полицията.

Употреба на алкохол и наркотични вещества от страна на протестиращите **–** тези стимуланти водят до превъзбуда, агресия, желание за конфронтация, неконтролируемо и непредсказуемо поведение, а също така и до падане на моралните задръжки при употребилите ги протестиращи.

Възраст на участниците – практиката показва, че по – младите хора – на възраст между 18-25 години са по – податливи на емоциите и взимат по – внезапни и необмислени решения.

4. КЛАСИФИЦИРАНЕ НА БЕЗРЕДИЦИТЕ СПОРЕД ТЯХНОТО ВЪЗНИКВАНЕ

Внезапни (стихийни) безредици **–** възникват внезапно във връзка с някакъв повод.

Организирани (провокирани) безредици – възникват при добре организирана предварителна подготовка.

Метежи **–** когато група от гражданите със силов протест целят сваляне на орган на властта.

5. РОЛИ НА УЧАСТНИЦИТЕ В ОРГАНИЗИРАНИТЕ МАСОВИ БЕЗРЕДИЦИ

Роля на лидера **–** най – често това е организаторът на протеста, човекът, който акумулира недоволството на хората, като често пъти го използва за свои интерес или интерес на дадена група от която е част. Този тип личности са добри оратори, които умеят да въздействат на масите и да ги тласкат към извършването на определени действия. Често пъти лидерът е на по – задна позиция и дава наставления от там, първо за да бъде по – трудно неговото задържане и второ – за да бъде по – близо до хората и да им въздейства по – успешно.

Роля на куриерите – те се използват за предаване на информация между определени групи и фракции, които са вътре – в самия протест или пък за получаване и предаване на информация от външната среда – как се отразява протеста в медиите, колко и какви са полицейските сили, които охраняват протеста, къде са разположени и др.

Роля на провокаторите – това често са най – крайно настроените участници в протеста, същите действат по два начина - действат провокативно и са на първа линия на самия протест или пък след осъществяване на провокацията минават зад по – мирно протестиращите, като с това целят из-

бягване на задържане или пък увеличаване на напрежението, чрез въвличане на повече участници в масовата безредица.

Вътрешна охрана на лидера – група лица, които стоят в близост до лидера и възпрепятстват неговото задържане от полицейските органи, а при необходимост могат и да го изведат от протеста.

6. ВИДОВЕ ПОЛИЦЕЙСКИ ФОРМАЦИИ ПРИ МАСОВИ БЕЗРЕДИЦИ

Блокиране – при тази тактика протестиращите не се допускат да преминат от полицейските сили, които са застанали пред тях, като по този начин ги възпрепятстват достигнат до определено място.

Отцепване – използва се с цел изолиране на част от протестиращите с цел ограничаване на техните действия или достигане до група от провокатори с цел тяхното задържане.

Изтласкване - прави се с цел да се попречи на агресивно настроени протестиращи да щурмуват сгради или да достигнат до някакъв обект.

Разсичане – при него се цели да се разделят протестиращите с цел, масовата безредица да бъде по – лесно преустановена чрез разделяне на определени фракции, провокатори или лидер.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Честите кризи и несигурността в обществените процеси водят до все по – разрастващо се недоволство от страна на неговите членове. Понякога дадени групи използват тази енергия за свои, користни цели. Недоволството лесно може да прерасне в гняв, който да трансформира първоначално мирен протест в масова безредица. Когато индивидите са в група личната отговорност на всеки един от тях се размива, а техните действия се подклаждат от силните емоции. В своята книга „Психология на тълпата“, френският психолог Гюстав Льобон заявява: „В колективната душа на тълпата, умствените способности на лицата, тяхната индивидуалност се заличава. Разнородното се удавя в еднородното, съзнаваното отстъпва и несъзнаваното взема връх[14]“.

В хода на своята работа полицейските органи трябва да взимат бързи и правилни решения, с помощта на тяхната правилна реакция и преценка се противодейства на хаоса, възвръща се реда и се опазва най – важното право – правото на живот. Основа на полицейските знания, умения и компетенции е теоретичното и практическото обучение в учебните заведения и в процеса на работата. От голямо значение е управлението при кризи да се поверява на служители и оперативни щабове с голям опит и управленска подготовка[15].

В ЮЗУ „Неофит Рилски“ в различните специалности на Правно-историческия факултет са планирани множество теми относно превенцията и противодействието на масовите безредици. Водеща в това отношение е катедра „Национална сигурност и публична администрация“, която разполага с водещи преподаватели с голям опит в органите на МВР.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. *Закон за министерството на вътрешните работи*
2. *Конституция на Република България*
3. *Закон за събранията, митингите и манифестациите*
4. *Бърк, Едмънд. Размисли за революцията във Франция . Изд. Гал-Ико, 2000 г.*
5. *Емерсън, Ралф. Кръгове. Избрани есета. Изд. Кръг, 2021 г.*
6. *Льобон, Гюстав. Психология на тълпите. Изд. Веси, 2017 г.*
7. *Иванов, Владко. Управление на националната ориентация. Военно издателство. 2011г.*

1 чл. 43, ал. 1, Конституция на Република България
2 чл. 3, Закон за събранията, митингите и манифестациите
3 чл. 11, ал. 1, Закон за събранията, митингите и манифестациите
4 чл. 12, ал. 5, Закон за събранията, митингите и манифестациите
5 чл. 12, ал. 2, т. 1, Закон за събранията, митингите и манифестациите
6 чл. 12, ал. 2, т. 2, Закон за събранията, митингите и манифестациите
7 чл. 12, ал. 2, т. 3, Закон за събранията, митингите и манифестациите
8 чл. 12, ал. 2, т. 4, Закон за събранията, митингите и манифестациите
9 Френски юрист и политик, един от най – известните дейци на Френската революция
10 Бърк, Едмънд. Размисли за революцията във Франция . Изд. Гал-Ико, 2000 г., с. 124
11 Емерсън, Ралф. Кръгове. Избрани есета. Изд. Кръг, 2021 г., с. 89
12 чл. 14, ал. 1, Закон за Министерство на вътрешните работи
13 чл. 14, ал. 2, т. 5, Закон за Министерство на вътрешните работи
14 Льобон, Гюстав. Психология на тълпите. Изд. Веси, 2017 г., с. 78
15 Иванов, Владко. Управление на националната ориентация. Военно издателство. 2011 г., с. 211